

До разової спеціалізованої вченої ради

ДФ 35.725.161

Львівського державного університету внутрішніх справ

ВІДГУК

офіційного опонента,

**кандидата юридичних наук, доцента Саско Олени Іванівни
на дисертацію Юрків Марти Тарасівни на тему «Відповідальність за
посягання на життя та здоров'я працівника правоохоронного органу за
кримінальним правом України» на здобуття освітньо-наукового ступеня
доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена тим, що охорона життя та здоров'я працівників правоохоронних органів є одним із пріоритетів кримінально-правової політики держави. Функціонування та безпека держави неможлива без ефективної діяльності правоохоронних органів, результативна робота яких ґрунтується безпосередньо на професійних компетентностях працівників правоохоронних органів, а також на належному рівні їх кримінально-правової охорони. Такий захист є гарантією належного функціонування держави та підтримання правового порядку в суспільстві.

Особливо гостро питання відповідальності за посягання на життя та здоров'я працівника правоохоронного органу стоїть зараз, в умовах збройної агресії, соціальної напруги та правової трансформації, коли правоохоронні органи залишаються одними з основних гарантів стабільності, правопорядку та внутрішньої безпеки держави. Посягання на життя та здоров'я працівника правоохоронного органу становлять особливу суспільну небезпеку, бо спрямовані не лише проти конкретного працівника правоохоронного органу, а також і на дискредитацію державних інституцій та зниження авторитету правоохоронних органів в очах громадян. Саме тому ефективність кримінального законодавства у сфері протидії посяганням на життя та здоров'я

працівника правоохоронного органу – надзвичайно важливий чинник правової безпеки держави та правоохоронної системи.

З огляду на це, доцільність комплексного дослідження чинного кримінального законодавства щодо відповідальності за посягання на життя та здоров'я працівників правоохоронних органів та вироблення чітких пропозицій з метою удосконалення положень Кримінального кодексу України в контексті даної проблеми є беззаперечним.

Окремі аспекти теоретичного знання та характеристики особливостей кримінальної відповідальності за посягання на життя та здоров'я працівника правоохоронного органу за кримінальним правом України досліджували такі науковці: М. І. Бажанов, В. В. Борисов, А. В. Боровик, Є. О. Гладкова, А. В. Градецький, Р. А. Каторкін, О. О. Кирбят'єв, В. Г. Кондратов, О. М. Костенко, В. В. Кузнецов, Я. О. Лантінов, О. М. Литвинов, М. П. Орзіх, І. В. Петрішак, А. В. Савченко, В. В. Сташис та інші. Однак, питання кримінальної відповідальності за посягання на життя та здоров'я працівників правоохоронних органів не було предметом цілісного, комплексного та системного наукового дослідження, що й обумовлює необхідність і актуальність його всебічного аналізу. З цих причин тематика дисертаційного дослідження Юрків Марти Тарасівни є актуальною та своєчасною, важливою для доктрини кримінального права та правозастосовної практики.

Оцінюючи актуальність теми дослідження, необхідно відзначити, що дисертацію виконано відповідно до напрямів науково-дослідної роботи факультету № 1 (з підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України) Львівського державного університету внутрішніх справ «Відповідальність за посягання на життя та здоров'я працівника правоохоронного органу за кримінальним правом України» на період 2024-2027 рр. (номер державної реєстрації 0124U103819).

За результатами дослідження опубліковано 8 наукових праць, серед них – 5 статей у наукових виданнях України, які визнані Міністерством освіти і науки України науковими фаховими виданнями з юридичних наук категорії «Б», а також 3 тези доповідей на науково-практичних заходах.

Дисертація виконана державною мовою. Стиль дисертації загалом відповідає вимогам, що висуваються до наукових праць такого рівня, а також визначається певною послідовністю, системністю, обґрунтованістю. Зміст та результати роботи повною мірою відповідають спеціальності 081 «Право».

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація за характером і суттю поставлених завдань є комплексним дослідженням кримінально-правової протидії посяганням на життя та здоров'я працівника правоохоронного органу за кримінальним правом України, в якому системно досліджуються склади кримінальних правопорушень, що передбачають відповідальність за вказані діяння. Це дало змогу виокремити низку проблемних аспектів регламентації такої відповідальності, а також можливі напрями її удосконалення. Авторка отримала низку науково-теоретичних результатів, що мають значення не лише для науки кримінального права, а й для вдосконалення правозастосовної діяльності.

Сформульовані та аргументовані авторкою дисертаційного дослідження узагальнення є важливими у теоретичному та практичному аспектах, містять елементи новизни та пропозиції щодо вдосконалення законодавства. Здобувачка Юрків М.Т. у дисертації зробила обґрунтовані теоретичні висновки, уточнила зміст окремих понять, які мають наукове й практичне значення, що знайшли своє відображення в конкретних теоретичних положеннях і пропозиціях. Серед них, на нашу думку, варто виділити такі: авторкою обґрунтовано доцільність виключення з Кримінального кодексу низки статей Особливої частини, якими передбачено відповідальність за посягання на життя та здоров'я спеціальних потерпілих (зокрема, запропоновано виключити з положень КК України статті 112, 345, 3451, 346, 347, 3471, 348, 3481, 350, 352, 377, 378, 398, 399, 400, 405, 4351, 443). Відтак, обґрунтовано та доведено необхідність доповнення складів окремих статей Кримінального кодексу України кваліфікуючою ознакою або окремою частиною статті «те саме діяння, вчинене щодо особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового, громадського обов'язку або здійснення заходів із забезпечення

національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації або з мотивів помсти за колишню таку діяльність» (п. 8 ч. 2 ст. 115, ч. 2 ст. 121, ч. 2 ст. 122, ч. 3 ст. 125, ч. 2 ст. 126, ч. 2 ст. 129, ч. 2 ст. 194, ч. 2 ст. 195 КК України).

У дисертації обґрунтовано доцільність передбачити у ст. 129 КК України відповідальність за погрозу насильством, відповідно диспозицію викласти у редакції «погроза насильством, вбивством, якщо були реальні підстави побоюватися здійснення цієї погрози». Дисертанткою запропоновано передбачити можливість застосування покарання у виді довічного позбавлення волі за готування або замах на злочини, пов'язані з умисним протиправним заподіянням смерті іншій особі, з відповідним внесенням змін до ч. 4 ст. 68 КК України

Крім того важливе і удосконалення наукового підходу, щодо визначення поняття «працівник правоохоронного органу» з урахуванням специфічних функцій, виконання яких безпосередньо впливає з передбачених законами чи підзаконними нормативно-правовими актами приписів. Запропоновано визначення поняття «працівник правоохоронного органу», під яким пропонується розуміти службову особу державного органу, яка на законних підставах займає штатну посаду та відповідно до законодавства здійснює повноваження представника влади, реалізує функції, пов'язані із забезпеченням правопорядку, попередженням, виявленням та припиненням правопорушень, діючи виключно в межах наданих їй законом повноважень.

Позитивної оцінки заслуговує проведений авторкою порівняльний аналіз положень чинного кримінального законодавства України та Проекту КК, який розроблявся Робочою групою з реформування кримінального права, а також зроблені певні висновки та пропозиції.

В цілому, всі положення дисертаційного дослідження є теоретично важливим внеском у кримінально-правову науку.

Результати дослідження мають не лише наукове, а й суто прикладне значення, та можуть бути використані: у законотворчому процесі – для удосконалення кримінального законодавства України у частині заповнення

прогалин, системного узгодження його положень та нормативної регламентації кримінальної відповідальності за посягання на життя та здоров'я працівника правоохоронного органу; у процесі правозастосовної діяльності – для використання компетентними органами під час вирішення питань, що виникають при кваліфікації кримінальних правопорушень, пов'язаних із посяганнями на життя та здоров'я працівника правоохоронного органу; у науково-дослідній сфері – для подальших наукових досліджень, пов'язаних із кримінально-правовою відповідальністю за посягання на життя та здоров'я працівника правоохоронного органу за кримінальним правом України; у навчальному процесі – під час вивчення навчальної дисципліни «Кримінальне право» та інших дисциплін кримінально-правового циклу, а також при підготовці підручників, навчальних посібників, методичної літератури; у правовиховній діяльності – при популяризації ключових позицій існуючої кримінально-правової ідеології серед фахівців та громадян у цілому.

Дослідження Юрків М. Т, безумовно, є актуальним і корисним як в практичному, так і в теоретичному плані.

У цілому, визначаючи логічність та послідовність побудови дослідження, наукову новизну, обґрунтованість та аргументованість його результатів, а також позитивно оцінюючи рецензоване дослідження, звернемо увагу на окремі спірні положення, які, на наш погляд, потребують або додаткової аргументації, або спеціальних пояснень під час захисту дисертації. Зокрема:

1. Досліджуючи історію розвитку законодавства України щодо відповідальності за посягання на життя та здоров'я працівника правоохоронного органу за кримінальним правом України, дисертантка акцентує увагу на тому, що молододослідженням залишається й історико-правовий вимір проблематики кримінальних правопорушень проти представників правоохоронних органів. Зазначає, що поза ґрунтовним аналізом опиняється еволюція кримінально-правової охорони правоохоронців від Київської Русі до сучасного етапу розвитку українського кримінального законодавства, зокрема питання спадковості правових конструкцій, зміни підходів до визначення об'єкта посягання та трансформації санкцій (с. 37 дисертації). Проте авторка у

своєму дисертаційному дослідженні недостатнього уваги приділила вивченню історії розвитку законодавства України щодо відповідальності за посягання на життя та здоров'я працівника правоохоронного органу за кримінальним правом України. Дослідниця приділила увагу лише XX ст. та початку XXI століття, оминувши увагою інші історичні періоди.

2. Аналізуючи стан регламентації кримінальної відповідальності за посягання на життя та здоров'я працівника правоохоронного органу за законодавством зарубіжних держав, авторка приходить до висновку, що на основі вивченого досвіду можна окреслити кілька напрямів удосконалення українського законодавства. І одним із напрямків зазначає потребу обговорення зміни моделі ст. 348 КК України: у вигляді залишення кваліфікуючої ознаки ст. 115 КК України, або чітке врегулювання співвідношення зі загальними нормами для усунення конкуренції. Зазначене, на нашу думку, потребує додаткових пояснень та більш ґрунтовного аргументування, оскільки така позиція не зовсім корелюється з іншим розділами дисертаційного дослідження. При цьому авторка не конкретно пропонує, як саме ефективно удосконалити чинне кримінальне законодавство в частині відповідальності за посягання на життя та здоров'я працівника правоохоронного органу, а лише гіпотетично окреслює напрямки можливих змін.

3. Характеризуючи потерпілого, дослідниця зазначає, що саме через визначення кола осіб, на яких спрямовано посягання, конкретизується зміст охоронюваних кримінальним законом суспільних відносин і виявляється спеціальний характер цих складів злочинів.

Як зазначає авторка, визнання потерпілими осіб із числа колишніх працівників правоохоронних органів у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків породжує певні суперечності та складнощі. Зокрема, коли посягання спрямовано проти особи, яка вже не перебуває на службі, однак стала об'єктом нападу через свою попередню професійну діяльність у правоохоронному органі, виникає питання щодо належної правової оцінки такого діяння. На її думку, у подібних випадках дії винної особи мали би підпадати під кваліфікацію за ст. 345 КК України навіть за відсутності чинного службового

статусу потерпілого, адже знову ж таки напад продовжує посягати на авторитет і безперервність належного функціонування правоохоронної системи (с. 87 дисертації).

Дискусійним є питання визнання потерпілими осіб із числа колишніх працівників правоохоронних органів у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків. Оскільки, законодавством встановлюється система особливих заходів державного захисту працівників правоохоронних органів від перешкоджання виконанню покладених на них законом обов'язків і здійсненню наданих прав, а так само від посягань на життя, здоров'я, житло і майно зазначених осіб та їх близьких родичів у зв'язку із службовою діяльністю цих осіб. Крім того, це суперечить і позиції самої авторки про те, кого потрібно розуміти під поняттям «працівник правоохоронного органу», яку вона висвітлює на с. 167-168, 182-183 дисертаційного дослідження та які дії є формами прояву об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 345 КК України (с. 99 дисертації).

4. Неузгодженою видається позиція авторки щодо перспектив удосконалення кримінально-правового регулювання відповідальності за посягання на життя та здоров'я працівника правоохоронного органу. На думку дисертантки, найбільш перспективним напрямом є уніфікація кримінально-правових норм через відмову від надмірної спеціалізації складів злочинів та перенесення кваліфікуючих ознак до універсальних норм. Доводиться необхідність доповнення складів окремих статей Кримінального кодексу України кваліфікуючою ознакою або окремою частиною статті «те саме діяння, вчинене щодо особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового, громадського обов'язку або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації або з мотивів помсти за колишню таку діяльність» (п. 8 ч. 2 ст. 115, ч. 2 ст. 121, ч. 2 ст. 122, ч. 3 ст. 125, ч. 2 ст. 126, ч. 2 ст. 129, ч. 2 ст. 194, ч. 2 ст. 195 КК України). Обґрунтовується доцільність виключення з Кримінального кодексу низки статей Особливої частини, якими передбачено відповідальність за посягання на життя та здоров'я спеціальних потерпілих.

Зокрема, запропоновано виключити з положень КК України статті 112, 345, 3451, 346, 347, 3471, 348, 3481, 350, 352, 377, 378, 398, 399, 400, 405, 4351, 443. При цьому дисертантка пропонує уточнити диспозицію статті 348 КК України та норму кримінального закону та додати до тексту фразу «в тому числі й колишніх працівників правоохоронних органів». Зазначає, що це усунуло б прогалину щодо нападів на колишніх працівників правоохоронних органів за раніше виконуваними ними службові обов'язки. Позиція дисертантки нам видається не зрозумілою. Для чого до норми кримінального закону, яку вона пропонує виключити з Кримінального кодексу вносити зміни? Напевно, таке бачення автора потребує додаткових аргументів та пояснень.

5. Зазначаючи наукову новизну отриманих результатів дисертантка зазначає, що набули подальшого розвитку доктринальні положення щодо доцільності зниження віку кримінальної відповідальності, зокрема й за вчинення кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи. Дисертантка у підрозділі 2.3 дисертації проводить аналіз суб'єктів складів кримінальних правопорушень, якими передбачено відповідальність за посягання на життя та здоров'я працівника правоохоронного органу за кримінальним правом України, проте пропозицій щодо доцільності зниження віку таких суб'єктів кримінальної відповідальності з тексту наукового дослідження не прослідковується.

Загальний висновок. Незважаючи на зазначені дискусійні положення, дисертація Юрків Марти Тарасівни на тему «Відповідальність за посягання на життя та здоров'я працівника правоохоронного органу за кримінальним правом України» виконана на належному науковому і методологічному рівнях, з широким використанням загальної та спеціальної літератури, проведенням аналізом статистичних даних Офісу Генерального прокурора України про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування за 2021-2025 роки та оприлюднених судових рішень, має наукову цінність і практичну значимість. Рецензована дисертація є завершеною, кваліфікованою самостійною науковою працею, що містить результати

проведених досліджень, які мають важливе значення для розвитку науки кримінального права.

Отримані авторкою нові науково обґрунтовані результати проведених досліджень розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для кримінально-правової науки, а саме – авторкою розроблені положення, які спрямовані на розвиток доктрини кримінального права, вдосконалення норм чинного законодавства пов'язаних з відповідальністю за посягання на життя та здоров'я працівника правоохоронного органу та підвищення ефективності правозастосовної діяльності у даному напрямку.

Порушень академічної доброчесності у дисертації не виявлено.

Дисертація Юрків Марти Тарасівни на тему «Відповідальність за посягання на життя та здоров'я працівника правоохоронного органу за кримінальним правом України» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» відповідає Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами); Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), а її авторка – Юрків Марта Тарасівна на основі публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**доцент кафедри кримінального правосуддя та правоохоронної діяльності
Волинського національного університету
імені Лесі Українки
кандидат юридичних наук, доцент**

Олена САСКО